

לדופקי בתשובה

בס"ד
עשיק פר' מקץ
שנת תשי"ע לפ"ק
שנה ח'
[כל הזכויות שבויות]

הערות הארות יתקבלו בתשרי
אצל העורך הר"ר שלמה זרד קליין
מס' הפקס' 00442071836956
07727197313
המחיר: חבתי "גידול תורה"
שע"י ביהמ"ד דחסידי בעלזא
ק"ל (ד"ר) לונדון י"ד
בנשיות. כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

[ג]. בתוך ספר של ביהמ"ד יש ליוזרה מאוד שלא להכניס השערות, כי זהו מאוס להרבה בנ"א, ויש בזה חשש לאו דאורייתא של 'בל תשקצו'.

האיסור להכניס דברים לתוך הספר, והפוסקים המתרעמים עפ"יו על המכניסים שערות זקנם בתוך הספר כתב המג"א (סי' קנ"ד סק"ד) בשם ספר חסידים שלא יניח שום דבר בספר כדי לשמור אותו והיו בזיון הספר, ע"ש, הו"ד במשנ"ב (שם). וכ"כ בפתחי תשובה (יו"ד סוסי' רפ"ב) בשם המודי דניאל. ועפ"יו כתבו בס' מאורי אור (הובא בליקוטי מהרי"ח דבסמוך) ובשו"ת תורה לשמה (סי' ש"ו) לעורר על הנוהגים לתת שערות זקנם בתוך הספר, וע"י גם בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' תנ"ט) ושו"ת אבני ישפה (ח"ג סי' י"ב ענף י').

מצאנו לאחד מן הראשונים שגנזו שערותיהם בספר, וכן נהג הבעש"ט הקדוש ועוד אמנם מצאנו כבר לאחד מן הראשונים שגנזו שערות זקנו בתוך תשובותיו, וכן איתא בשיטה מקובצת בנבחים (דף י"ח: אות כ"ה) וז"ל: ושלח [ה"ר אפרים] לרבינו תם תשובות מלאות שערות שתלש זקנו על מנהג העולם מרוב צער, עכ"ל.

ובקובץ אור ישראל (קובץ ח') כותב בזה חכ"א דכמו"כ ידוע שבספר הוזהר הקדוש של אור שבעת הימים מרן הבע"ל שם טוב זי"ע, היו גנוזים שערות מדיקנא קדישא שלו. ספרי זוהר אלו היו ברשותו של הרה"ק רבי אשר מסטולין זי"ע שקיבלם במתנה מאת רבי נפתלי צבי נינו של הבעש"ט, וסיפור חסידים שכאשר באו הספרים לידו לבש בגדי שבת ויצא כנגדם לקבלם בשמחה. והרה"ק מסטולין זי"ע היה פועל ישועות לחולים על ידי שערות קדושות אלו.

ובס' שמירת הגוף והנפש מובא סיפור פלא על זה מהרה"ק הדברי חיים זצ"ל. ותוכן המעשה שהדברי חיים זצ"ל ביקש מהאדמו"ר רבי יוסף מאיר מספינקא זצ"ל, שהספה"ק "תיקוני זוהר" שלו נקרע, ואולי יאבה להחליפו ולתת לו את התיקוני זוהר שלו למען יוכל ללמוד בו, והסכים הרה"ק מספינקא להחליף את הספרים, ומצא בתוך התיקוני זוהר שנתן לו הדברי חיים, שערות דיקנא קדישא שלו שהיה מונחים בין הדפים, ובשעת פטירתו של הדברי חיים זצ"ל פתאום ראה והרגיש שכל השערות נעלמו משם, והיה לפלא.

וכן ראו גם אצל גדולי ישראל אחרים, וכן מציין בזה בס' גנוזי הקודש (פ"ג) מה שמוזכר בס' תורה יבקשו מפיהו (עמ' 257) שהגר"ש שקופ זצ"ל הי' מניח שערותיו בתוך הספר.

ודבר צחות מוטו משמיה דהגאון ר' אייזל סלאנימער זצ"ל שכשהוציא לאור את ספרו, שאל לו מגולח אחד למה הוא מדפיס ספר שבזמנו אין צורך העולם ספרים, השיב לו הגאון אדרבא כהיום צריכים להדפיס ספרים יותר מבדורות הראשונים, שכידוע המנהג הוא לגנוז בספר שערות הזקן הנתלים, וכהיום שיש כ"כ שערות [מהמגולחים] צריכים הרבה ספרים.

המיישבים המנהג

וביישוב המנהג כותב בליקוטי מהרי"ח (ח"א סדר קביעות עתים לתורה עמ' קו) וז"ל: והנה גם על מה שמוציאים שערות של הזקן בהספרים ג"כ מתרעם בס' מאורי אור אך כבר דשו בזה רבים אנשי מעשה ובודאי יש סוד בדבר אך ממילא מובן דכ"ז ג"כ דוקא לאותן אשר נזהרים בחומרת האי"ל המובא בבאה"ט (יו"ד סי' קפ"א) שלא לעקור שער הזקן שלא יפגום הצינורות משא"כ אותן שכל היום הולכים בשוק ועוקרים שער זקנם וזורקים לאשפה. עכ"ל.

וכן הביא באור ישראל (הנ"ל) מבעל הויחי יוסף מפאפא זצ"ל שפעם אחת ראה אחד שגנז שערות בתוך ספר, [מנהג שהוא בעצמו היה רגיל לעשות], ואמר לזה שלא על הזקן שלו נאמר מנהג זה, ולא יגנוזו בתוך הספר, והיינו ג"כ כנ"ל. ובשו"ת בית ישראל (יו"ד סי' קל"ז) מביא דברי רש"י ביחזקאל (ה' ג') על הפסוק וצרת אותם בכנפיה, וז"ל מכאן רמז שכל המסתפר שער לא יזרוק אותם אלא יגנוז שכל מה שנאמר במקראות האלה הם לרעה, והאריך בזה, ועוד כ' דלדעתו הטעם שהתירו לגנוז בספר דכיון שהוא לומד ואגב לימודו נופלות השערות שדרך הלומדים בעיון כשמעיינים בענין תופסים זקנם בידם, ע"כ הקילו לו לת"ח להצניע שער זקנו בספריו, וכמו שהקילו לת"ח לישן ולאכול בביהמ"ד כדי שלא יצטרך לבטל מן לימודו וה"נ דכותיה, ע"ש.

פרטי דיני מותר השמן הפתילות המנורה והזכויות לאחר חנוכה

[א]. השמן שנותר מן המנורה הצריך לשיעור הדלקה ביום השמיני עושה לו מדורה בפני עצמו ושרופו (שרע סי' תרע"ז סעי' ד') ויש מחמירין אפילו בשמן שנשאר לאחר שדלק חצי שעה (עי' שם במש"כ).

[ב]. גם הפתילות שנותרו אסור להשתמש בהן ושרופן עם השמן (בשרע הביא כן רק לענין השמן, אבל נחיי"א כלל קניד סליא, ובקשרע סי' קליט סי' כתבו כן גם לענין הפתילות, ומפורש הדבר במאירי מגילה דף כ"ו ע"ב שאין הדלל בין השמן לפתילות. ובספר "תנוכה" הלכות ומנהגים פ"י סלי' כתב כן גם על הגרות. ונעתי"ג הביא מסידור הארז"ל דסגולתו לנטל מדי"ט).

[ג]. גם מותר שמן של קטן שהגיע לחינוך הוקצה למצוותו כמו שמן של גדול וצריך לשרפו (עי' ש"ת שבת הקהמי ח"ג סי' רד שהוכיח כן מדברי התוספות בסוכה מה"א ד"ה מ"ד, שכתבו דלמרוג של קטן הוקצה לתנומה, וא"כ ה"ה בנידון דידן).

[ד]. השמן שנשתייר בצלוחית אחר שנשתמש ממנו כדי צרכו, לכו"ע אין הותר בכלל ומותר ליהנות ממנה (מג"א סי' תרע"ג סק"ט וא"ר שם, וביה"ל סי' תרע"ז ד"ה הל"ך. ונעתי"ג הביא מספר סדר נכוחת אמשטרלאס מתי"ז שנתמיר צוה).

[ה]. יש נוהגים לשרופו אחר חנוכה מיד ויש מניחים לשרפו עם החמץ בערב פסח [וכ"ה מנהג בעלזא].

[ו]. הכוסיות שבהם מניחים את השמן בהדלקה, וכ"ש המנורה, מכיון שניכר עליהם ששימשו למצוה, אם נשתברו ורוצה לזרוקם, אין לזרוקם בבזיון, אלא יניחם בתוך שקית וכך יכול לזרוקם (עי' גנוזי הקודש פ"ט סי' ג' בשם הגר"ש אלישיב שליט"א).

[ז]. ידוע הסגולה בשם מרן הבעש"ט זי"ע ובשם הגה"ק מקאצק זצ"ל, לאלו שסובלים מ"שושנה", למרוח שמן שנותר מנרות חנוכה, ורמז לדבר "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים". אך צריך להתנות ע"ז קודם חנוכה שלא מקדש אלא את הראוי להדלקה בלבד (עי' מש"כ סי' תרע"ב סק"ז, וכ"כ לעניינינו כפי גנוזי הקודש פ"ט סי' א' בשם הגר"ש שליט"א). אכן יש להוסיף דלפי מה שכתב בספר שיח שרפי קודש (ח"א אות ש"ט) דהכוונה למה שנשאר בהקנן דייקא [וזוהו ומנותר "קנקנים"] ולא מה שנשאר בהכוסיות. לפי"ז אי"צ להתנות כלום (לפי שמה שכתב בהקנן שהכינו בו השמן לנרות תנוכה אינו נאסר, וכמ"כ צביה"ל סי' תרע"ז סעי' ד' ובנתיב שם סק"ח). וכן העיר לעניינינו ח"א בנזקין בית אהרן וישראל ל"ב עמ' קיד"ד.

שאלה. א) המנהג להניח שערות הזקן בתוך הספר, האם הוא לכל אדם. ב) ומה הדין להניחה בספר השייך לביהמ"ד. ג) ומה הדין לטלטל השער בשבת להניחה לתוך הספר.

תשובה.

[א]. אף שכמה פוסקים התרעמו על מנהג העולם שנותנים השערות בספר, מ"מ מנהג זה הוא מנהג קדמון, וכן נהגו צדיקים קדושי עליון. אולם זהו דווקא באותם הנוהרים שלא לעקור שער זקנם כלל, שלא לפגום הצינורות כמש"כ הארז"ל. אמנם אותם שאין מקפידים בזה, אסור להם להכניס השערות בתוך הספר.

[ב]. ולענין אם מותר לעשות כך גם בשבת תלוי במחלוקת הפוסקים ע"י פננים התשובה, והסומך להקל בזה יש לו על מי לסמוך.

אמנם כ"ו בספרים שבביתו, אבל בתוך ספר של ביהמ"ד יש ליהרר מאוד שלא להכניס השערות, כי זהו מאוס להרבה בנ"א, ויש בזה חשש לאו דאורייתא של 'בל תשקצו', וכ"כ לעורר ע"ז בשו"ת בנין שלום (ח"ו עמ' קל"ז).

בשבת, האם יש לאסור משום מוקצה

ולענין אם שערות שנשרו הם מוקצה בשבת, ע"י בשו"ע סי' ש"ב (סעי' א') שכתב הרמ"א דמותר להסיר נוצות מן הבגד בשבת [היינו דאין בזה משום איסור מלבן]. והקשה השו"ע הרב שם (סעי' ד') למה אינו אסור מטעם טלטול מוקצה, ותי' דמירי בנצות שכבר היו בתוך כר או כסת בשבת ונפלו מהם על הבגד, וכיון שהן ראיות להחזיקן להם ולשכב עליהם אינם מוקצה, אבל נוצות שהם קשים שאינם ראויים לשכב עליהם הם מוקצה ואסור להסירן מהבגד ע"ש. ולפי"ז יוצא דכמו"כ שערות מוקצים הן ואסור להסירן מהבגד.

אמנם בשביתת השבת (מלאכת בורר דין י"א אות כ"ד) כתב על דברי השו"ע"ר דלא מסתבר דנוצות קטנות יהיו עומדות להחזירן בכר, ולכן תירץ תירוץ אחר משום "דכל כהאי גוונא בטלי לגבי הכלי או האוכל"

ובשונה הלכות (סי' ש"ח דין י') ובברית עולם (דיני ממו"ג סעי' י"ח) מתרצין קושיות השו"ע"ר עפ"י דברי החו"א (או"ח סי' מ"ז סקט"ו) שכותב שמוותר להסיר זבוב ביד או שאר דבר מוקצה מהכוס והקערה בשבת היכא דליכא משום בורר, דאין בזה משום טלטול מוקצה אלא תקון האוכל ולא גזרו חכמים ע"ז משום מוקצה. ומש"ה מותר להסיר הנוצות מהבגד דלא גזרו ע"ז מוקצה כיון דהוי תיקון הבגד. ואולי זהו ג"כ כוונת השביתת השבת. ועפ"י התיר שם בברית עולם לטלטל שערות שנפלו על הבגד וכיוצא. וראה גם בס' נחלת ישראל על הל' מוקצה (עמ' תקע"א).

וכן הביא בס' שלמי יהודה (פ"ד הע' ח') בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל להתייר, והסביר שעל אף שהשו"ע"ר אסר, מ"מ כל האחרונים מתירים. אלא שכבר נתעורר הגרש"ז עצמו בשש"כ (פכ"ו הע' טו) מהמבואר במשנ"ב (סי' של"ז ס"ק כ"ד) דמי שלאחר הליכתו מצא שנדבקו עשבים ברגליו, בין אצבעותיו או על מנעליו, יוהר שלא יסלק בידיו דאסורים בטלטול משום מוקצה דביה"ש"מ היו מחובבים, [וכן נתעורר בזה הגר"ח בשונה הלכות שם]. וכן מהמבואר בביה"ל בס"י ש"מ (סי' ד"ה שעל הקלף) בשם הפרמ"ג דבהסרת שעה מעל הכתב יש משום איסור טלטול מוקצה, ולכאורה להחז"א ה"י צ"ל מותר בכל זה משום שאין זה טלטול מוקצה כ"א תיקון הנעל/הכתב.

גם בקצות השלחן (סי' קט"ז סק"ט) האריך לחלוק על סברת השביתת השבת [והחז"א] ע"ש באריכות. ועל כן הדבר צ"ע למעשה, אולם נראה דהמקיל בזה יש לו על מי לסמוך.

שאלה. א) נתלכך נעלו בבוץ בשבת האם מותר לנקותו.

ב) האם מותר לנקות נעל מהאבק שעליו.

תשובה.

[א]. בטיט לח מותר לגררו שלא בחזקה במגדרת או בחפץ שאינו מוקצה, וה"ה בחידודי המדרגות.

[ב]. ואף אם נכנס תוך שלולית מים ויש ריבוי מים על הגרביים מותר לילך כך ואין בזה משום סחיטה. [ומ"מ כשיגיע לביתו צריך לפושטם].

[ג]. אם כבר נתייבש הבוץ אין להסירו לא ביד ולא בכלי משום טוחן, אך יכול להזרים מים עליה מתוך ברו מים עד שיכלה הכלוך, או לשרותו במים, ובמנעל שהנעלים תפורות בחוט טבעי [לא סינטטי] אסור ליתן עליו מים בכל גווי.

[ד]. נעל שיש עליו אבק מותר לנקותו בנחת, אבל לא להבריקם.

לגרר טיט שעל מנעלו בכותל וכדומה

מבואר בשו"ע סי' ש"ב (סעי' ו') טיט שעל רגלו או על מנעליו מקנחו בכותל אבל לא בקרקע דלמא אתי לאשוויי גומות ויש מי שאוסר אף בכותל, הגה ויש מי שמתיר בשניהם, וה"ה דמותר להסירו במעט חרס הראוי לטלטל. ובוה לכו"ע שרי - מוג"א.

ולענין הלכה דעת הט"ו דיש לסמוך על המקילין דמתירין בשניהם כיון דהוא מירי דרבנן, ובמשנ"ב (סקכ"ח) כתב דיש מן האחרונים שסוברין דנכון להחמיר לאסור בשניהם, ומ"מ כתב דכותל בודאי יש לסמוך להקל כדעת המחבר שכן דעת רוב ראשונים.

ולפי"ז יוצא לנו דמותר לגרר מנעל של עור וה"ה גומי או קרפ במגדרת או בחפץ שאינו מוקצה וה"ה דמותר לגרר בחידודי המדרגות כמש"כ במשנ"ב (סקכ"ו), אך כ"ז כשמגדרת שלא בחזקה דכשמגדרת בחזקה באנו להרבה חילוקים ומחלוקות, ולכן עדיף בכל גווי לקנחו בנחת (ע"י משנ"ב שם ושעה"צ ל"ד ומשנ"ב ל"ח וביה"ל סעי' ו' ד"ה או). וע"י שש"כ (שם הע' קל"ד השני) דכשמקנח בנחת מותר אף בברזל חד, אבל בסכין אסור בכל גווי משום ממחק שמחליק את העור כמש"כ בשו"ע (סעי' ח' ובמשנ"ב שם).

כשנתייבש הבוץ יש בה משום טוחן

וכל זה בגווי שלא נתייבש הבוץ דכשנתייבש הבוץ אין להסירה לא ביד ולא בכלי, שכן האדמה היבשה תתפורר ויהא בזה משום איסור טחינה כמבואר בשו"ע סעי' ז'.

ומ"מ אם רוצה להסירה מבואר בשו"ע סעי' ט' "מותר ליתן מים ע"ג מנעל לשכשכו אבל לכבסו דהיינו שמשפשף צדו זה על זה אסור" וכו', ושכשכו היינו כשיש על המנעל איזה דבר לכלוך נותן עליו מים עד שיכלה הכלוך (משנ"ב סק"מ).

ומ"מ מבואר במשנ"ב ובביה"ל דאינו מותר רק שכשכו בלבד דבכיבוס בעלמא יש איסור, ולכן ימנע מלשפשף ביד או במטלית כשהם במים וכן לא ישתמש לצורך הניקוי במטלית רטובה שכן בשעת הניקוי הוא סוחט מן המים הבלועים במטלית (ע"י משנ"ב סקמ"א ובביה"ל ד"ה זה על זה ובשש"כ שם), אלא יעשה כמש"כ בשו"ע דמורים עליו מים עד שיכלה הכלוך, וה"ה דמותר לשרות המנעל במים. וע"ע ביסודי ישרון ל"ט מלאכות (ח"א עמ' 163).

ומ"מ כתב בקצוה"ש (סי' קט"ז סקל"ו) שכל זה דוקא אם הנעלים תפורות בחוט סינטטי שאין בזה משום שרייתה זהו כיבוסה, אבל אם הנעליים תפורות בחוט טבעי שאינה סינטטי אסור להרטיבה במים עקב חוט זה דשרייתו זהו כיבוסה.

הליכה בגרביים רטובות

ולענין אם נרטבו גם הגרביים אם מותר להמשיך כך בהליכתו, כתב בס' מגילת ספר (סי' ח' אות ט') להתיר כיון דהסחיטה נעשית כלאח"י, ודומיא מה שהתיר הרא"ש להחליך ברה"ר ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו דלא הקפידו בו על טלטול ד' אמות ברה"ר, ויתירה מזה דכאן יש בו גם משום כבוד הבריות אם יצטרך להסיר הגרביים. וע"י גם במנחת שבת (סי' פ' סקל"א ובקו"א סק"ו) שכתב להתיר בזה מכמה טעמים.

שו"ר גם בפניני המאור (ל"ב י"ב) תשובת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל דנרטב הגרב בעל רגלו מותר להמשיך ללכת עם הנעל אף על פי שנשחט ע"י הילוכו. ובהערות (שם) הביא לע"י גם באשל אברהם בוטשאטש הל' יוה"כ סי' תר"ד סעי' ד' במעשה שהיה לו שהי' גשמים ביוה"כ והלך לכהכ"נ בלא מנעלים ונתלחלו האנפלאות שלו, ע"ש.

ובשלחן שלמה (הל' שבת ח"ב עמ' תל"ד בהערה) מביא דתשובה לשואל השיב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לגבי אדם שנרטבו בגדיו בגשם או בשלג, דאף שברחוב אין צריך לפושטם, מ"מ כשיגיע לביתו צריך לפושטם, שמוא יסוחט, עכ"ל. וכבר קדמו במנחת שבת (שם) וז"ל אך אם הוא בביתו בעת שנתלחלו האנפלאות ויש לו אחרים או בודאי ראוי להחמיר וללבוש אחרים ולא יסמוך לכתחלה על צדדי היתר הנ"ל.

דין נעליים שעלו עליהם אבק

כתב בערוה"ש (סי' שכ"ז סעי' ד') דמותר לנקות האבק מהמנעלים במטפחת, ומ"מ כתב בשש"כ (שם סל"ז) דיוהר לעשות ביד רכה כדי שלא להבריקן ויש בזה משום מחוק. וכבר קדמו בספר זכרו תורת משה (סי' ל"ט אות ב') וז"ל: אסור לשפשף הנעלים בשבת בידו או ע"י בגד לצחצחו, ובאמת כן נמי יוצא מדברי הפוסקים סוסי' שכ"ז שאסור להצחיר כלים בשבת, והיינו אפילו באופן שאין לחוש משום ממחק אסור משום הצהרה, וע"י גם שו"ת נשמת (ח"ב סי' ר"ן). וכן פסקו בשו"ת יד יצחק (סי' קל"א) וע"י גם בשו"ת אבנ"ז (סי' קנ"ו) בס' מלאכת שבת (מלאכת מלבן עמ' קנ"ז) משנת השבת (פל"ג) בס' מנוחת אהבה (ח"ב פ"ב סעי' יט), וע"י שו"ת או נדברו (ח"ד) שלא כתב כן אך כבר דחוהו בטו"ט בס' ברכת השבת (עמ' ע"ד) ע"ש. וע"י שו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ל"ח) ומה שהעיר עליו בשו"ת נשמת (שם סי' ר"ז).

אם יש לאסור משום איסור גיעור בגד חדש מהאבק

בס' תורת חיים תשו' הגרי"ח זוננפלד זצ"ל [הנדמ"ה מכת"י בשנת תשס"ב סי' ל"ח] כותב בזה"ל: "להכמי התורה, נסתפקתי להלכה למעשה אם מותר בשבת להסיר האבק מעל המנעלים כשהולכים מחוץ לעיר במקום אבק ומתאבקים הרבה, הגם דכיבוס לא שייך בעור בנתינת מים לחודא כי אם ע"י כיסוס, אפשר דהיינו בטינוף שאינו מובלע כי אם נדבק ועל ידי המים אינו אלא מסיר הדבר ממה שנדבק מבחוץ, אבל למה דקיי"ל להחמיר גם במנער אבק מהבגדים כשיטת רש"י בשבת קמ"ז ע"א מחשיבין זה לנבלע בגוף הבגד, ובזמן הזה דמושחים רוב המנעלים במשחה שחורה ומקפידים הרבה על הצבע השחור שבהם לא ידעתי אם יש בזה היתר, בפרט לס' הזכרונות דמייתי המג"א סי' ש"ב סק"ד דאפילו להסיר הנוצות אסור וצ"ע", עכ"ל.

ונדפס שם בס' תורת חיים תשובה מחכם אחד הנדפס בקונטרס או"ת שהשיב להגרי"ח וז"ל: לענ"ד היה נ"ל פשוט דאף לשיטת רש"י אינו אסור אלא בבגד שהאבק נכנס תוך הנקבים של האריגה ואינו מועיל לזה קינוח כי אם גיעור וניפוץ שיצא האבק מבפנים ודמי לכיבוס, אבל היכא שמועיל לו קינוח בעלמא מותר אף בבגד וכ"ש בשל עור, ומשנה שלמה שנינו (שבת קמ"ב ע"ב) היתה עליו לשלשת מקנחה בסארטוט, כ"ש במנעל של עור שאין לו נקבים כלל, בפטר במשווח במשחה המצחרת שהוא חלק ודי לו בקינוח במפה אין כאן בית מיהוש לכו"ע. ואף הספר הזכרונות דמחמיר בנצות מפני שהוא נאחו בסכך ואינו עובר בנקל כי אם ע"י גיפוף וגיעור או על ידי מכבדת, אבל האבק ידוע שאינו אלא מונח מלמעלה, ועיקר החילוק בין בגד ובין של עור נראה שהוא מטעם זה, שהבגד הליכלוך הוא בתוך הבגד אבל העור הליכלוך הוא למעלה על הרוב, ול"ש בזה כיבוס כי אם בידוע שהליכלוך נכנס בתוכו שאז צריך כיבוס ושיפשוף היטב, ובוה שייך כיבוס גם בעור. ע"כ נלענ"ד דלהסיר האבק ע"י מפה כלאחר יד בודאי מותר, אבל ע"י מכבדת נראה דיש ליהרר, אף דבס' של"ז משמע שאין איסור במכבדת אלא משום שבידת קיסמין, מ"מ במנעלים יש ליהרר שיבא למחק גם המשחה ויתחייב משום מוחק, וגם דהוי עובדא דחול.